

professionalism of the individual teacher and master of industrial training]. Vyssh. shk., 119.

5. Leont'yev A.A. Yazyk, rech', rechevaya deyatelnost' [Language, speech, speech activity]. KomKnyha, 216.

6. Luzan, P.H., Sopivnyk, I.V., Vyhovska, S.V. (2012). Osnovy naukovykh doslidzhen [Fundamentals of scientific and educational research]. Kiev, Ukraine: NAKKKiM, 368.

7. Slastenyn, V.A., Podymova, L.S. Pedahohyka: Ynnovatsyonnaya deyatelnost' [Education: Innovation activities]. Moscow, Russia: «Yzdatel'stvo Mahystr», 224

8. Fetysyn N.P. Sotsyal'no-psykholohycheskaya dyagnostyka razvytyya lychnosti y malykh hrupp [Socio-psychological diagnosis of personality development and small groups]. Ynstytuta psykhoterapyu, 490.

ДИАГНОСТИКА СФОРМИРОВАННОСТИ МОТИВАЦИОННОГО КОМПОНЕНТА РИТОРИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ВУЗОВ

Л.В. Каниболоцкая

Аннотация. В статье актуализировано проблему подготовки мотивационно-ценностной личности, раскрыто значение мотивации в формировании риторической компетентности специалиста. Диагностированы основные показатели сформированности риторической компетентности. Определен уровень мотивационного компонента будущих преподавателей вузов.

Ключевые слова: мотивация, мотивационный компонент, ценности, профессиональная компетентность, преподаватель высшей школы, риторическая компетентность, диагностика.

DIAGNOSTICS OF FORMATION OF MOTIVATIONAL COMPONENTS RHETORICAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS UNIVERSITY

L.V. Kanibolotska

Abstract. In the article the problem of preparation of personality to professional activity, the value of motivation in forming of rhetorical competence of specialist. By means of questionnaires the basic indexes of formed of rhetorical competence and level of motivational component of future teachers of institutions of higher learning are exposed.

Keywords: motivation, motivational component values, professional competence, high school teacher, rhetorical competence, diagnosis, University.

УДК 373.5.035.461:37.018.3

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ У СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ

Л. В. Канішевська, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: mazila060192@mail.ru

Анотація. У статті розглядаються результати дослідження проблеми формування цінностей сімейного життя у старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів. Розкрито специфіку формування цінностей сімейного життя, визначено критерії і показники сформованості цінностей сімейного життя, схарактеризовано педагогічні умови формування цінностей сімейного життя у старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів.

Ключові слова: цінності сімейного життя, сформованість цінностей сімейного життя, педагогічні умови, старшокласники, загальноосвітня школа-інтернат.

Актуальність (Introduction). На сучасному етапі соціального розвитку в умовах культурної глобалізації, відкритості суспільства відбуваються значні зміни в різних формах життєдіяльності людини, які істотним чином стосуються й сфери сімейних відносин, цінностей сімейного життя.

Сьогодні інститут сім'ї переживає суттєві складнощі: руйнуються сімейні відносини, підвищується ризик розлучень, знижуються виховні функції сім'ї, росте рівень дитячої бездоглядності та безпритульності. Така ситуація обумовлена, з одного боку, зміною морально-етичних орієнтирів, зокрема втратою сімейних цінностей, престижу сімейного способу життя, а з іншого – негативним впливом економічної кризи. За таких обставин особливо гостро постає проблема формування цінностей сімейного життя у молоді.

Особливої актуальності набуває проблема формування цінностей сімейного життя вихованців інтернатних закладів. Слід зазначити, що більшість вихованців шкіл-інтернатів позбавлені найважливішого інституту соціалізації – сім'ї. У дітей, які виховуються у закладах інтернатного типу, або повністю відсутня можливість засвоєння соціального досвіду батьків, або цей досвід має негативний асоціальний характер.

У випускників інтернатних закладів виникають труднощі через соціальну незахищеність, відсутність житла, постійного місця роботи, брак соціальних навичок самостійного життєзабезпечення, вирішення власних проблем, високий рівень претензій до оточуючих, а також проблеми із створенням власної сім'ї.

Школа-інтернат має вирішити нелегке завдання – сформувати у вихованців цінності сімейного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій (Analysis of recent researches and publication). Філософський аспект проблеми цінностей сімейного життя знайшов відображення у працях Г. Гегеля, А. Камю, І. Канта, К. Ясперса, В. Біблера, А. Здравомислова, І. Ільїна, М. Кагана, В. Тугарінова, Г. Філонова та інших.

Психологічні підходи до формування цінностей сімейного життя розглядаються в роботах І. Беха, О. Бодальова, Л. Виготського, О. Леонтьєва, В. Мухіної, В. Слободчикова, Д. Фельдштейна та інших.

Педагогічний аспект формування цінностей сімейного життя відображено у працях Ю. Азарова, С. Акутіної, Ш. Амонашвілі, А. Макаренка, В. Сухомлинського, Н. Щуркової та інших.

Комплекс проблем, пов'язаних із підготовкою молоді до сімейного життя, вивчається у дослідженнях Т. Алексеєнко, О. Докукіної, О. Кікінеджи, В. Кравця, Т. Кравченко, Л. Повалій, В. Постоного, О. Хромової та інших учених.

Питання підготовки старшокласників шкіл-інтернатів до сімейного життя розкривається у дослідженнях І. Дубровіної, О. Зрітневої, Г. Плясової, А. Прихожан, Н. Толстих, Р. Уленгової, Г. Хархан та інших.

Мета (Purpost) статті полягає у дослідженні проблеми формування цінностей сімейного життя у старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів.

Методи (Methods). У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз, порівняння, класифікація, узагальнення, систематизація й узагальнення теоретичних та емпіричних даних; бесіди, анкетування, тестування, самотестування, метод незакінчених речень, ранжування, вирішення проблемних ситуацій, опосередковане спостереження; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і контрольний етапи).

Результати (Results). Цінності сімейного життя – це світоглядні уявлення та моральні настановлення, які засновані на традиційному розумінні інституту сім'ї, відносин людей в сім'ї, відповідальній шлюбній та сімейній поведінці індивіда, що забезпечують культурне та демографічне відтворення суспільства.

Особливостями цінностей сімейного життя як особистісних якостей людини є те, що вони соціальні за своєю природою, але індивідуальні за формами оволодіння та вираження; виконують функцію регуляторів поведінки, охоплюють усі сторони людського буття.

Загальновідомо, що саме юнацький вік є періодом визначення свого місця в житті, здійснення професійного вибору; статевого дозрівання й пошуку партнера в інтимній сфері; визначається активним привласненням суспільних норм і функцій, можливістю їх якісного усвідомлення, оволодінням соціальними ролями, тобто юнак формується як суспільний суб'єкт.

Основним новоутворенням підліткового та раннього юнацького віку є почуття дорослості, яке виявляється в романтичних відносинах з однолітками іншої статі.

Ознаками сформованості цінностей сімейного життя у старшокласників шкіл-інтернатів є особистісні ціннісні установки щодо створення майбутньої сім'ї, що задають спрямованість та мотивованість їхнього життя, а також потреби, інтереси, за допомогою яких старшокласники школи-інтернату оцінюють значущість сім'ї для окремої особистості та для суспільства загалом.

Сформованість цінностей сімейного життя є базовою основою формування готовності старшокласників шкіл-інтернатів до сімейного життя та усвідомленого батьківства, їх інтеграції у сучасне суспільство.

Визначено специфіку формування цінностей сімейного життя у старшокласників шкіл-інтернатів, пов'язану з особливостями організації життєдіяльності названого вище контингенту дітей (постійне перебування вихованців в умовах колективу, вимушена адаптація до великої кількості однолітків; строга регламентація поведінки учня; часта зміна вихователів і персоналу інтернатних закладів з різними програмами виховання; зниження інтимності та довірливості у спілкуванні; переважно групова, а не індивідуальна спрямованість виховних впливів; звуження діапазону статевої ролі; превалювання авторитарної педагогіки тощо); соціальним сирітством; специфікою контингенту учнів раннього юнацького віку (наявність деприваційного синдрому, відсутність соціального досвіду батьків або засвоєння негативного асоціального батьківського досвіду; труднощі у спілкуванні з оточуючими; недовірливість, емоційна нестриманість, порушення статевої стереотипізації образу «Я»; формування уявлень про роль «сироти»; орієнтація поведінки на покроковий контроль з боку педагогів тощо).

На основі з'ясування сутності та структури феномену «цінності сімейного життя», врахування особливостей молодшого юнацького віку та специфіки контингенту вихованців загальноосвітніх шкіл-інтернатів визначено такі критерії та показники сформованості цінностей сімейного життя старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів: когнітивний: знання про сім'ю як цінність; знання про цінності сімейного життя (здоровий спосіб життя, дбайливість, почуття взаємодопомоги, взаємоповаги, злагоди); емоційно-ціннісний (сформованість ціннісних орієнтацій, поцінування цінностей сім'ї; мотивація до набуття здорового способу життя, дбайливості, почуття взаємодопомоги, взаємоповаги, злагоди); поведінково-діяльнісний: (здатність до прояву взаємодопомоги, взаємоповаги, злагоди, орієнтація на здоровий спосіб життя як сімейну цінність, дбайливість).

Аналіз результатів констатувального етапу експерименту свідчать про недостатній рівень сформованості цінностей сімейного життя у старшокласників інтернатних закладів.

Важливою причиною низького рівня сформованості цінностей сімейного життя вихованців інтернатних закладів є: відсутність позитивного досвіду життя у сім'ї; недостатнє використання потенціалу позаурочної діяльності; відсутність належної уваги педагогічних колективів закладів інтернатного типу до формування у вихованців цінностей сімейного життя. Внаслідок цього старшокласники показали недостатню глибину та повноту знань щодо цінностей сімейного життя (здорового способу життя, дбайливості, почуття взаємодопомоги, злагоди, взаємоповаги). Загальний рівень **сформованості** свідомого ставлення до створення сім'ї у юнаків та дівчат інтернатних закладів не відповідає моральним нормам суспільства.

Охарактеризовано рівні сформованості цінностей сімейного життя у вихованців закладів інтернатного типу (високий, середній, низький). Показники кожного рівня визна-

чено за допомогою відповідного діагностичного інструментарію: експертна оцінка, опитування, опитувальник Плутчіка-Келермана, анкетування, бесіди, тестування – «Методика дослідження ставлення до інших людей» А. Маркової, самотестування «Оцінка власної поведінки в конфліктній ситуації» (А. Аджиєва), методика діагностики соціально-педагогічної адаптації Роджерса-Даймонда, розв'язання проблемних ситуацій, програма педагогічних спостережень, ранжування, методика незакінчених речень, методика М. Рокича.

Одержані результати констатувального етапу експерименту свідчать, що більшість педагогів шкіл-інтернатів не володіє достатніми знаннями з питань формування цінностей сімейного життя, робота в цьому напрямі носить епізодичний характер, її проведення не завжди передбачає досягнення конкретної мети; значна кількість педагогічних працівників недостатньо обізнана з методикою організації позаурочної діяльності з формування цінностей сімейного життя у старшокласників. Це виявляється в невмінні організувати систематичну, цілеспрямовану роботу з формування цінностей сімейного життя; більшість педагогічних працівників недостатньо обізнана з формами і методами формування цінностей сімейного життя старшокласників шкіл-інтернатів; недостатньо використовують можливості позаурочної діяльності. Внаслідок цього старшокласники показали недостатню глибину та повноту знань сутності сімейних цінностей (здорового способу життя, дбайливості, почуття взаємодопомоги, злагоди), низький рівень сформованості свідомого ставлення юнаків та дівчат інтернатних закладів до створення сім'ї. Загальний рівень сформованості цінностей сімейного життя старшокласників інтернатних не відповідає суспільним вимогам.

Теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування цінностей сімейного життя у старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів:

- підготовка педагогів шкіл-інтернатів до формування цінностей сімейного життя у старшокласників;
- змістове і методичне забезпечення процесу формування цінностей сімейного життя у вихованців шкіл-інтернатів;
- побудова взаємодії педагогів та старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів на основі педагогічної підтримки [2, с. 246–248].

Однією з таких педагогічних умов є *підготовка педагогів шкіл-інтернатів до формування цінностей сімейного життя старшокласників*. У школі-інтернаті педагогічний вплив на вихованців здійснюється систематично. Центральною особою позаурочної розвивальної, виховної й освітньої діяльності є вихователь. Вихователь школи-інтернату організовує життєдіяльність вихованців, створює обстановку психологічного комфорту та безпеки їхнього життя в побуті та дозвіллевій діяльності, вивчає індивідуальні та вікові особливості учнів і будує на цій основі систему виховної роботи; устанавлює та підтримує тісні контакти з педагогами, психологом, лікарем, батьками, опікунами; сприяє створенню дружного та працездатного дитячого колективу; прищеплює вихованцям любов до праці, навички та звички самообслуговування; керує ними під час самопідготовки, формує у молодших школярів навички самостійної роботи, організовує допомогу тим, хто не встигає в навчанні; виховує в дітей бережливе ставлення до речей, прищеплює навички правильного користування ними; виховує в учнів почуття відповідальності за навчання, працю, поведінку, виконання громадських доручень [1, с. 80–81].

Важливим складником образу педагога є професійна спрямованість – сукупність мотивів і цілей, що орієнтують його діяльність. Центральною проблемою професійної спрямованості педагога є проблема мотиву [1, с. 181]. Отже, основною у процесі формування цінностей сімейного життя у старшокласників шкіл-інтернатів є емоційно-позитивна мотивація педагога – любов до дитини, усвідомлення актуальності та потреби професійної діяльності, бажання ефективно виконувати її, знання про сутність феномену «цінності сімейного життя» та специфіки його формування у зазначеного контингенту учнів, володіння формами і методами формування цінностей сімейного життя.

Виходячи із цих положень, реалізацію окреслених педагогічних завдань ми розпочали з організації цілеспрямованої роботи з педагогами шкіл-інтернатів для надання їм необхідних знань з теорії та методики формування цінностей сімейного життя у старшокласників. Нами було розроблено програму семінару «Формуємо цінності сімейного життя» (10 годин).

Завдання семінару «Формуємо цінності сімейного життя» такі: розширити уявлення педагогів про сутність цінностей сімейного життя, актуалізувати проблему формування цінностей сімейного життя у старшокласників шкіл-інтернатів; розкрити специфіку формування цінностей сімейного життя у старшокласників шкіл-інтернатів; ознайомити педагогів шкіл-інтернатів з діагностикою рівнів сформованості цінностей сімейного життя у старшокласників інтернатних закладів; поглибити знання педагогів шкіл-інтернатів про форми і методи формування цінностей сімейного життя у старшокласників шкіл-інтернатів; ознайомити педагогів шкіл-інтернатів із програмою «Сімейні цінності» (70 годин, розробник Л. Канішевська) [3].

Педагогів загальноосвітніх шкіл-інтернатів було ознайомлено з результатами діагностики; під час семінару було впроваджено лекції: «Сутність феномену «цінності сімейного життя» у старшокласників», «Форми і методи формування цінностей сімейного життя у старшокласників в позаурочній діяльності шкіл-інтернатів»; проведено інтерактивні заняття: «Специфіка формування цінностей сімейного життя у старшокласників шкіл-інтернатів», «Діагностика рівнів сформованості цінностей сімейного життя у старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів», «Створення гуманної атмосфери в школі-інтернаті на основі взаємної поваги педагогів та вихованців».

Отримані результати свідчать, що проведена нами підготовка сприяла підвищенню емоційно-позитивної мотивації до діяльності, поглибленню знань про сутність феномену «цінності сімейного життя» та специфіку його формування в учнів зазначеного віку, володінню формами і методами формування цінностей сімейного життя у старшокласників, гуманізації взаємин у системі «педагог – учень», «учень – учень»; підвищенню рівнів готовності педагогів шкіл-інтернатів до формування цінностей сімейного життя у старшокласників.

Наступною педагогічною умовою визначили *змістове і методичне забезпечення процесу формування цінностей сімейного життя у старшокласників шкіл-інтернатів*. Провідним засобом реалізації цієї педагогічної умови була розроблена нами програма «Сімейні цінності» (70 годин) [3] для старшокласників шкіл-інтернатів.

Мета програми «Сімейні цінності» – підготовка старшокласників шкіл-інтернатів до майбутнього сімейного життя на основі традиційних для України сімейних цінностей, родинних традицій і звичаїв, подружніх та батьківсько-дитячих взаємин.

Мета програми реалізується через виконання таких завдань:

- оволодіння учнями знаннями щодо створення та розвитку щасливої сім'ї, джерелом якої є любов;
- поглиблення уявлень старшокласників про специфіку подружніх, родинних і дитячо-батьківських взаємин;
- формування звички і потреби використовувати у повсякденному житті стильові характеристики чоловічої і жіночої поведінки;
- розвиток у старшокласників ціннісного ставлення до майбутньої власної сім'ї, її створення, розвитку та процвітання на основі любові, поваги та згуртованості;
- актуалізація потреби у самоусвідомленні й розвитку особистісних якостей, потрібних для майбутнього сімейного життя.

Програма «Сімейні цінності» включає наступні теми: «Юність – час подібатись» (10 годин), «Багатство відносин: шлях у лабіринті. Формула щасливого шлюбу» (12 годин), «Родинознавство. Роль сім'ї у вихованні дітей» (10 годин), «Дестабілізуючі фактори сімейних відносин» (8 годин), «Насильство в сім'ї як соціальна проблема» (3 години), «Самовиховання в сімейних відносинах» (4 години), «Сімейна економіка» (5 годин),

«Сімейне господарювання» (9 годин). [3, с. 39–42].

Розроблена програма «Сімейні цінності» (для вихованців шкіл-інтернатів) була запроваджена в позаурочну діяльність експериментальних шкіл-інтернатів.

Наступною педагогічною умовою формування цінностей сімейного життя у старшокласників шкіл-інтернатів є *побудова взаємодії педагогів та старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів на основі педагогічної підтримки*.

Педагогічна підтримка вихованця інтернатного закладу є засобом взаємодії педагога і вихованця у процесі вирішення проблем дитини. Вона пронизує всі сфери життєдіяльності особистості, яка формується; ґрунтується на стійкому позитивному ставленні педагога до всього учнівського колективу і до кожної особистості. Педагогічна підтримка потрібна для того, щоб навчально-виховний процес мав особистісно орієнтований характер.

Метою педагогічної підтримки вихованців шкіл-інтернатів є усунення труднощів, які заважають успішному самостійному рухові дитини в соціумі [1, с. 245].

Педагогічна підтримка вихованців інтернатних закладів основана на розумінні, визнанні, безоцінювальному прийнятті та любові до дитини.

Педагоги експериментальних шкіл-інтернатів додержувалися правил особистісно орієнтованої взаємодії з вихованцями:

- ставитись до дитини як до найвищої цінності, виявляти взаємну повагу, відкритість, відвертість довіри, любов, терпіння, залучати вихованців до спільних справ;
- надавати перевагу діалоговим формам спілкування з вихованцем;
- допомагати вихованцю зрозуміти власну цінність через відчуття довіри, поваги, любові, розвиток почуття власної гідності;
- підтримувати зусилля учня, зміцнювати упевненість, гідність тощо; не припускати приниження гідності вихованців;
- уникати навішування ярликів;
- бути щедрими на заохочення, скупими на осуджування;
- розширювати поле прийняття самостійних рішень, реалізації вибору, надавати можливість конструювати діяльність, відносини тощо;
- приймати школяра таким, яким він є, з його думками, бажаннями, емоціями, переживаннями, поведінковими реакціями; в учня зароджується довіра, почуття вдячності стосовно педагога; знімається психічна напруженість, розвивається прагнення до гуманістичної взаємодії з однолітками та молодшими за віком [1, с. 261].

Отже, у процесі здійснення педагогічної підтримки старшокласників шкіл-інтернатів педагоги виявляли педагогічний оптимізм, орієнтувалися на ненасильницьку взаємодію, на реальні можливості й здібності вихованців, допомагали їм оволодіти засобами розв'язання проблем; залучали їх до спільних справ; віддавали перевагу відкритим, партнерським відносинам, діалоговим формам спілкування; заохочували прояви відповідальності за власні вчинки та власне життя.

Визначено, що найбільш ефективними методами роботи зі старшокласниками з формування цінностей сімейного життя виявилися: створення виховних ситуацій, приклад, дискусії, педагогічна вимога, бесіди, переконання, привчання, метод проєктів, рольові та імітаційні ігри; метод позитивного самосприйняття; метод цілепокладання; аналітико-бібліографічний метод; метод генерування ідей; рефлексія-роздум тощо; з педагогами: рольові ігри, робота в групах, рефлексія-роздум тощо.

До ефективних форм формування цінностей сімейного життя у старшокласників шкіл-інтернатів належать: години спілкування, тематичні бесіди, круглі столи, диспути, індивідуальні консультації, тренінгові заняття тощо, із педагогами: семінари, круглі столи, малі педради, індивідуальні консультації, лекції, бесіди, диспути тощо.

Висновки і перспективи (Discussion). Впровадження у практику роботи інтернатних закладів педагогічних умов формування цінностей сімейного життя забезпечило помітне зростання рівнів сформованості цінностей сімейного життя у старшокласників

шкіл-інтернатів. Так, в експериментальних групах динамічніше, ніж у контрольних, відбулися процеси зменшення кількості учнів із низьким рівнем сформованості цінностей сімейного життя. Кількість старшокласників шкіл-інтернатів з низьким рівнем сформованості цінностей сімейного життя зменшилася на 16,0 %, із середнім – зросла на 8,9 %; з високим – зросла на 7,1 %.

Таким чином, реальним результатом проведеного формувального етапу експерименту можна вважати зростання рівнів сформованості цінностей сімейного життя старшокласників інтернатних закладів, що дає підстави стверджувати про ефективність позитивного впливу теоретично обґрунтованих та експериментально перевічених педагогічних умов формування цінностей сімейного життя у старшокласників інтернатних закладів.

Проведене дослідження не вичерпує багатогранності теоретичних і практичних пошуків розв'язання проблеми. Перспективним вважаємо здійснення спеціальної підготовки педагогів шкіл-інтернатів із формування сімейних цінностей старшокласників; підвищення ефективності післядипломної педагогічної освіти з цієї проблеми.

Список використаних джерел

1. Канишевська Л. В. Виховання соціальної зрілості старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності : монографія / Любов Вікторівна Канишевська. – К. : ХмЦНП, 2011. – 368 с.

2. Канишевська Л. В. Педагогічні умови формування цінностей сімейного життя старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів / Л. В. Канишевська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський : Визавець ПП Зволейко Д. Г. , 2015.– Вип. 19 – Кн.1. – С. 246–256.

3. Канишевська Л. В. Методичне забезпечення процесу формування сімейних цінностей старшокласників шкіл-інтернатів / Л. В. Канишевська // Педагогічна освіта: Теорія і практика: зб. наук. пр. ун-ту ім. Б. Грінченка, серія «Психологія. Педагогіка.» / [редкол. Огнев'юк В. О., Хоружа Л. Л., Безпалько О. В. та ін.]. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. – № 19. – С. 39–42.

References

1. Kanishevskaya, L. V. (2011) Vihovannya social'noї zrilosti starshoklasnikov zagal'noosvitnih shkil-internativ u pozaurochnij diyal'nosti [Education social maturity of senior boarding schools in after-hour activity] K. : HmCNP, 368.

2. Kanishevskaya, L. V. (2015) Pedagogichni umovi formuvannya cinnostej simejnogo zhittya starshoklasnikov zagal'noosvitnih shkil-internativ [Pedagogical conditions of formation of values family life, high school boarding schools] Teoretiko-metodichni problemi vihovannya ditej ta uchniv's'koї molodi : zb. nauk. prac'. Kam'yanec'-Podil's'kij, 19/1, 246–256.

3. Kanishevskaya, L. V. (2013) Metodichne zabezpechennya procesu formuvannya simejnih cinnostej starshoklasnikov shkil-internativ [Supportive process of forming family values high school boarding] Pedagogichna osvita: Teoriya i praktika: zb. nauk. pr. un-tu im. B. Grinchenka, seriya «Psihologiya. Pedagogika», 19, 39–42.

ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЦЕННОСТЕЙ СЕМЕЙНОЙ ЖИЗНИ У СТАРШЕКЛАСНИКОВ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛ-ИНТЕРНАТОВ

Л. В. Канишевская

Аннотация. В статье рассматриваются результаты исследования проблемы формирования ценностей семейной жизни у старшеклассников общеобразовательных школ-интернатив. Раскрывается специфика формирования ценностей семейной жизни, определены критерии и показатели сформированности ценностей семейной жизни, охарактеризованы педагогические условия формирования ценностей семейной жизни у старшеклассников общеобразовательных школ-интернатив.

Ключевые слова: ценности семейной жизни, сформированность ценностей семейной жизни, педагогические условия, старшеклассники, общеобразовательная школа-интернат.

RESEARCH OF PROBLEM FOR FORMATION OF VALUES FAMILY LIFE IN SENIOR PUPILS FROM GENERAL BOARDING SCHOOLS

L. V. Kanishevskaya

Abstract. In the article are considered results of research of problem for formation of values family life in senior pupils from general boarding schools. Revealed the specific of formation values of family life in general boarding schools, identified the criteria and indicators of formation for values family life. Author is determined pedagogical conditions of family life values in general boarding schools: the process of training teachers from general boarding schools to form the values of family life in general boarding school; semantic and methodological support of the process of forming the values of family life in general boarding schools; construction of interaction between teachers and seniors from general boarding schools through educational support.

Keywords: values of family life, values of formation of family life, pedagogical conditions, general boarding school.

УДК 378.14:005:339.54

ДІЛОВЕ СПІЛКУВАННЯ В СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

С.Г. КАЧМАРЧИК, старший викладач
кафедри англійської філології, здобувач

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: lanochka_25@rambler.ru

Анотація. Сучасний фахівець повинен володіти комунікативною компетенцією, щоб через поліпшення міжособистісних відносин забезпечувати спільну продуктивну діяльність, використовуючи конструктивні стратегії компромісу і співпраці. У статті представлені основні теоретико-методологічні підходи до формування комунікативної грамотності у майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності. Також автор зазначає, що практика професійної підготовки фахівців у сфері менеджменту ЗЕД показує, що в процесі навчання недостатньо використовуються можливості іноземної мови для формування навичок ділового спілкування, хоча вона має великий потенціал в плані ділового спілкування. У статті розглянуто деякі норми, правила, вимоги ділової етики і зроблено висновок про те, що в основі ділового спілкування лежить певне коло закономірностей, якими повинен опанувати фахівець з менеджменту ЗЕД. Також автор у статті виділяє перспективні методики формування комунікативної компетентності, а саме: тренінгові технології навчання, ігрові технології, методи проблемного навчання, наскрізні програми навчання модульного типу, що включають кілька дисциплін, ситуативно-обумовлене навчання, комунікативно-орієнтовані вправи та ін.

Ключові слова: компетентність, комунікативна грамотність, соціалізація особистості, соціальна взаємодія, ділове спілкування, менеджер зовнішньоекономічної діяльності.

Актуальність (Introduction). Як показує аналіз, до однієї з ключових компетенцій дослідники відносять комунікативну компетенцію. І це не випадково, так як різноманіття

© С. Г. Качмарчик, 2016